

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Asiaticae Historiae Societatis Iesv Pars ...

Libris Quatuor Consequentibus Pertexens, Quae post beatum S. Xaverij
Obitum Soc. Patres ad Dei gloriam in iisdem Prouinciis gessere

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1667

16. Successus rei Christi In Ternate, & Mauro infelices.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11445

inde in palatium à Regis sororibus, cantus eius discendi cupidis, eademque suis Calcigibus ignorantiam hebetem exprobrarent, quod barbati & fenés, ne partem quidem vicefimam precum nossent, quas condidicissent pueri breuissimo tempore: post hæc informatis iam ita cumulatè adultioribus, vt possent aliis in magistros proponi, ciuitas vniuersa, eiusque imitatione pagi omnes in varias distributi sunt regiones ductor singulis est præfectus, quo velut chorago præeunte, consuetas per urbem quot noctibus preces concinebant his in Baciano fauoniis Christianorum respublica nauigabat. In Ternate, & Mauro, prorsus contrariis.

16.
Successus
rei Christi
In Ternate,
& Mauro
infelices.

Præfectus Odoardus, pecuniã quam bello attentior, Regem Ætium eiusque germanum Cizilgazatem arce clausos, vt dixi renebat, verum sibi multum consilio & prouidentia defuit ad occupandos & seruandos qui consecuti sunt ex eo carcere tumultus: instratum erat classe hostium mare, feruebat insula milite ad obsidionem vrbs, arcisque conflente: defensionis summa Lusitani dumtaxat quadraginta, ique à Præfecto vsque adeo auersi, vt omne imperium detrectarent: annonæ ita vel auarè, vel neglectim prouisu com meatus, vt non minus intestina fame, quam foris hoste premerentur. Vnus Rex Geiloli Lusitanæ fidus cliens suppetias militum, & com meatuum sæpius aduexit: tot malis morbus accessit pestifer, primum in teneram ætatem, deinde in alios sæuiens, & ad octo vnaquaque ex domo capita demetens inter has arctatus angustias Præfectus nocte intempesta Vieram adit consilij gratia; indicat sibi vnum restare de vrbe minirum direptioni hostium relinquenda, de secessu in arcem, deque arce ad extremum fortiter propugnanda. Patri Vieræ non licuit otiose Præfecto respondere, nec erat eius consilij ratio quæ expediri annuendo, vel abnuendo posset ad arma si quidem conclamatur, cogiturque Præfectus ad muros aduolare. Huic necessitatis articulo præsentissimum diuina bonitas auxilium tulit, stragem alioqui animorum, & corporum ingentem facturæ, si vrbs in Maurorum venisset tyrannidem. Adest postridie, classis potens, adolescentis Regis Baciani Ductor F. noster Ferdinandus; vexillum Crux summa in puppi, nauis primum agmen ducentis; ipse ad pedem crucis tametsi æger conspecta procul respirare à metu Christiani; Mauri metuere, conditionibus mutuis induciæ deerni: subsidio decerat, Lusitanorum quinquaginta, ex Mauro Ternatem deductio, sed Præfectum sui cum pessime odissent, peius imperia iubentis, vitam piratis, & hostibus pro suis nemo illorum inuentus est qui vellet obicere. Haud tamen propterea lentius ad hoc sua capita Geilolenses, & Bacianenses deuouerunt, modo secum haberent Patrum aliquem de Societate, quem vt impetrarunt, priusquam vela explicarent, viginti circiter lectissimorum militum Regis Baciani adhuc Mauri, Baptisimum vltro flagitarunt, vt Christo fideles mortem oppeterent, pro cuius legibus vita periculum libenter subibant, & erat periculum planè ingens, cum præter arma Babi principit

cipis perfringenda, Rex quoque Tidoris, auens communibus augeti discordiis, numerofo exercitu Christianos vt Maurus, Ternatem vt Moluci hostis impugnaret; nec essent Lusitanis minori damno quam vsui, etiam ij qui hostes ipsorum laceffebant: classis itaque Baciana, & Geilolensis ex Mauro rediens, euento vtrunque certamine intercepta est ab hostili classe. Sed prodeuntibus cum Christi pendentis effigie Patribus, & neophitis Bacianis incenditibus inuicem ad pugnam, non iam veteri illo suo Carraceo, sed meliori celsumate IESVS & S. Iacobus, ad primos impetus fortiter durauit, obstinatoque in praelium robore, denique hostes fregit, factaque per medios via, Ternatem muniuit aduecto subsidio sed Maurum eadem opera euertit. Belli apprimè gnarus Rex Tidoris, & sagax, prospiciens insulas, Lusitanorum quinquaginta ductu, & consilio nudatas ad opem Ternatensibus inferendam, fore armis suis longissimè impares; Maurotiæ adstitit improuisus, Tolum intercept, eamque militi non modo in prædam, sed crudelissimam in stragem dedit: necati à barbaris infantes; abacti in seruos adulti; compulsi ad desertionem fidei, Christiani, subiectæ sacris ædibus faces, & in iis puerorum imbellis & feminarum multitudo quæ illic asylum quæsierat cremata. Eademque manebat reliquos Christianorum pagos calamitas, nisi publico nuntio perlatum venisset de pace Ternatensi vel planè confecta, vel in mutuas conuentiones magnopere prouecta: nulla quidem erat tam dura & ardua in quam Aërius non iret pro recuperanda libertate, baptismi quidem suscipiendi conditio displicebat, homini fraudulento; qui se nihilominus Patri Vieræ suspectum doli arbitratus, mirram commentus est fabulam, sanctè iurans sibi clara in Luce Deiparam Virginem adstitisse, culta regio, & sanctissimo inter brachia infante; monuisse vero, moras tandem auferret, & filij sui profiteretur sanctam legem. At ne his quidem miraculis fidem satis securam Lusitano fecit. Præfecto solidiora demùm proposuit, filium obtulit regni sui futurum hæredem Goam transmittendum, aut si mallet in Lusitaniam; illic baptismi aqua tincto vxorem darent Christianam; restitutumque paterno regno, Lusitiæ clientem haberent perpetuum. At hæc etiam pacta Odoardus Præfectus respuit etsi percommoda, siue quod thesauros ex redemptione captiui regis sua illi cupiditas venturos fingeret, siue quod rebus in longum ducendis, hostem cogitaret diuturni belli tædio lassatum auertere. Maurus interea nouo semper milite augebatur, & mare in dies magis eruento certabatur; nec Baciani Rex iterato classis auxiliariæ præsidio valuit hostium numero par esse, vel quæ continuo inferebant damna prohibere. Rebus ergo in peius, pessima Præfecti gubernatione præcipitantibus; religionis primum studio exciti Lusitani, tum arcis decumano, & boni publici, suæque priuatim vitæ periculo, consultum putarunt, extremam perniciem, extremo remedio occupare. Agebatur Thomæ Apostolo dies sacer, & Christianis illorum regnorum maxime solennis, qui se ex illo in Christo prægnatos iure gloriantur.

Q

gloriantur.

gloriantur. Descenderat ex arce Odoardus vt rei sacræ interesset, & concionem quæ subsecuta est audierat, cum à militibus, & armato circum populo cingitur. Præfati honorem, & reuerentiam quantam sinebat rei necessitas, Dei causam, & Regis Serenissimi rationes, ne quid exitiosius eueniret, reductum in arcem tuto claudunt; quatrduo. post Moluci Regem & Cizilguzatem carcere eximunt, anno 1559. ipso Christi natali die, cum illic annum diesque insuper egissent quinque, & viginti: atque hic bellum denique posuit; susceptum quidem inconsulte: sed inconsultius extractum Odoardi vnus Præfecti culpa, cui, si vera suspicio, reposuit Deus ab suo milite, quod sui Vazij gratia in seruum Dei Castrium indignè consciuerat. Dicenti ad populum Castrio, pudorem efferre classicorum cantu satingerat & concionem adstantem auditu prohibere; condignè pensata contumelia est, nullo tubarum, & tympani iussu, suos in prælium mouere valuit: vixque vltos inuenit adeo infesto in illum flagrabant odio qui demandata capesseret, ex quo illum tandem & summum dedecus & carcer excepit, manebantque haud paulo grauiora, nisi scandens in pulpitem Viera de parata illi doctus pernicie, id saltem impetrasset, vt si ratum haberent hominem carcere claudere, maiorem haberent dignitatis, & muneris quam personæ malè meritæ rationem. Sed Præfecti solius reum caput, secuta hinc strages vtinam periissent, nec inuoluissent Ternatis, & Mauri infontem Ecclesiam calamitatibus quibus tantum delera est. Experti saraceni se posse vincere, deinceps in pugnam profiliere audacius. Rex Moluci antiqua in Christum odia nouis incitata vindictæ stimulis, in Christianos sensim instaurauit. Furentis gladium primus Rex Tidoris scelerato cruore imbuit, ille, inquam euesor Mauricæ Christianitatis, & mortes commeritus sexcentas: sed meliori quam barbari manu infligendas. Hic bello inter Lusitanos, & captiuum Aërium ardente, arma in vtrosque ausus est tollere, victoriæ certa spe dissidentibus facilis, verum iisdem vtcumque reconciliatis, præsensit fore se ferendo debilem si alterius illorum vires in se vertisset. Sibi ergo prudenter cauturus, annis centum cariophyllorum modis clientem se addixit Lusitanis, tormenta bellica olim iis ablata restituit, fidei obsides tradidit fratrem natu minorem, & filiulam. His procuratorum gestione conuentis, Lusitanorum promissa consilii tutela Ternatem venit, vt solenni ritu per se ipse in pacta mutua iuraret. Verum enimvero Aërius, comprehensum per suos, in arcis & Præfecti conspectu iussit capite truncari, dissimulante in gratiis Præfecto, seque horum inscium fingente, quam item ob causam sociatæ cum Lusitanis amicitia, inuectique in urbem bellici, & escarij commeatus Rex Geiloli periit, ipso enim suo Ternate in regnum regressu, cercurorum oppressus numero quos Aërius instruxerat, sagittis confixus occubuit cum flore suorum qui se officij gratia comites dederant redeunti. Et hos quidem ambos, sectæ secum eiusdem sustulit tyrannus Saracenus; tertium in pago rei Christianæ curatorem

curatorem, & magistrū Ioannem Mamoiā Ternatē profectum negotij causa quod Christianorum intererat: hoc solum nomine per proditores interfecit, quod esset Christianus, & religioni conseruandæ pro suo munere, procurationem præcipuam nauaret. Nec erat penes Lusitanos, nisi vt hæc tam sæua nomina tyranni rationibus distinctè imputarent, eius (quod postea factum est) capite exigenda.

Incrudescebat in dies calamitas eius Ecclesiæ, & quæ tot operarum præstantium coaluerat sudore, & sanguine totos quatuor annos periclitata est. Auxit communes miseras multorum è nostris interitus, quos in ea sustinenda labor, & perpeffionum pondus multiplex oppressit. In iis P. Franciscus Viera de cuius virtute vnum hic pono minimè vulgare. Nauim mercimoniis opulentam ceperat Georgius Dezza, quod esse hostium putaretur: post autem comperta est ad Iantanensis Regis commercia spectare, Lusitanis maxime addicti: erratum in ea cum Dezzæ Viera certis inditiis probasset, facile virò integerrimo persuasit vt ea dominis restitueretur. Momordit acriter huius officij probitas iuuenem hybrida Lusitano, & Inda progenitum, qui partem prædæ iam oculis biberat, is ad Vieram accedens, ingentem ei collaphum impegit, & violento impulsu, in terram supinum afflixit, qua tam infami contumelia nihil motus vir sanctus, vt se humo erexit, rogauit hanc ipsi condonari designauitque sacerdotem à quo execrationis anathemate solueretur. Amboinum interea Molucus, & Maurus insulæ, iisque finitimæ quotquot vbiuis habebant Christianos tum nouos, tum antiquos dira Sarcenorum tyrannide lacerabant. Tendebant raiferi in Indiam manus, & cultorum egeni penitus, destitutionis suæ repræsentata imagine, opem ab Indiis expectabant priusquam funditus delerentur, & adfuit denique, nec dum annus 1561. exiuerat, cum Henricus Sa, vir fortis & sapiens ob Regni negotia in Molucas armorum Præfectus nauigauit; & cum illo sex de Societate, ob longè grauiora, Dei nimirum negotia; Marcus Francidius illorum Rector; Franciscus Viera, Rodriguez deinceps appellatus, vt secerneretur à Viera mortuo; Ferdinandus Aluares; Petrus Mascaregnas, Iacobus Magallianes, & nondum sacerdos consecratus Ioannes Lopezius. Hos nauis, Amboini saluos in portu prosperè statuit anno proximo ineunte. Inde alias sparsi per insulas, Arausio, Osorio, Fernandio superstibus succidanea venere auxilia, post sociorum obitum semper vagis, vt pauci residui, multorum vicem & labores, multis locis explerent: vtque possent sex illi non pauci videri ad operarum penuriam quæ nostros premebat in Indiis, verum ad illatam iis insulis Christianæ rei vastitatem, quàm prope nulli essent, scripsit eorum Rector, idemque cladis inuectæ spectator ad Lainium Societatis Præpositum, aiens illos esse perinde vt medicos pestilentia grassante, singulos nempe innumeris datos, iisque in mortem præcipitantibus, nam de noua Christianitate, tanto illic nostrorum labore annis præcedentibus fundata, præter miserabiles ruinas nihil esse super; ductos vel reductos ad Mahometem

17.
Sex de Soc.
ex India in
Molucum.